

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень

*Збірник матеріалів
науково-методологічного семінару з історії освіти*

25 жовтня 2017 року

Київ – 2017

УДК 37(091):001.891]:005.745(082)
С 91

*Затверджено до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
протокол № 15 від 29 листопада 2017 р.*

Редакційна колегія:

Березівська Л. Д. (голова редкол.), доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Лапаєнко С. В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, в. о. вченого секретаря Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Тарнавська С. В., кандидат історичних наук, завідувач відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Літературний редактор:

Деревянко Т. М., молодший науковий співробітник відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Рецензенти:

Коляда Н. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Страйгородська Л. І., кандидат історичних наук, заступник директора з науково-інформаційної та бібліотечної роботи Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

С 91 Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень : зб. матеріалів наук.-методолог. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Лапаєнко С. В., Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В.; літ. ред. Деревянко Т. М.]. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2017. – 28 с.

Збірник містить матеріали, в яких стисло викладено наукові повідомлення учасників науково-методологічного семінару з історії освіти «Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень», що відбувся у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського 25 жовтня 2017 року.

Редколегія не несе відповідальності за зміст публікацій. Відповідальність за зміст публікацій несе автор.

УДК 37(091):001.891]:005.745(082)

© Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, 2017

ЗМІСТ

Сухомлинська О. В. Що таке «історія сучасності» в історичному вимірі? (компаративний аналіз за матеріалами зарубіжних джерел)	5
Березівська Л. Д. Джерельна основа історико-педагогічних досліджень як методологічна проблема	6
Зайченко І. В. До питання про понятійно-категоріальний апарат деяких педагогічних наук	7
Кочубей Т. Д. Концептуальні засади дослідження розвитку української педагогічної думки другої половини XVII–XVIII ст.	9
Петренко О. Б. Проблема ретроспективного методу в історії педагогіки	10
Белан Г. В. Методологічні аспекти дослідження педагогічних персоналій у сучасному науковому дискурсі	11
Гавериленко Т. А. Сутність поняття «початкова освіта»: історико-педагогічний контекст	12
Горак В. В. Дотримання академічної доброчесності при підготовці наукових досліджень	14
Гринькова Н. М. Моральне виховання особистості в позашкільних навчальних закладах: історичний аспект	16
Гудовсек О. А. Динаміка історичного розвитку поняття «мистецтво»: філософський аспект	17
Клименко Ю. А. Концептуальні засади дослідження розвитку есперанто-руху в Україні в кінці XIX – середині 30-х років XX ст.	18
Кравченко О. О. Освітньо-просвітницька діяльність Пролеткульту: визначення термінів	19
Красильник Ю. С. Локальний підхід в історико-педагогічних дослідженнях	20
Лапаєнко С. В. Особливості реалізації аксіологічного підходу в історико-педагогічному дослідженні	21
Міхно О. П. Трансформація терміна «характеристика учня» у XX ст. як відображення поступу педагогічної науки	22

Стельмашук Ж. Г. Трансформація змісту поняття «дисциплінованість» у психолого-педагогічній літературі (40-ві роки ХХ – початок ХХІ ст.)	23
Янченко Т. В. Методологічні засади дослідження розвитку педології в Україні	24
Баліка А. М. Співвідносність понять «зміст» і «форма» діяльності шкільних бібліотек в історико-педагогічній ретроспективі	25
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	27

ДИНАМІКА ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ «МИСТЕЦТВО»: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Мистецтво – одна з форм суспільної свідомості; вид людської діяльності, що відбиває дійсність у конкретно-чуттєвих образах, відповідно до певних естетичних ідеалів [5]. У широкому сенсі мистецтвом є досконале вміння в якійсь справі, галузі, майстерність. Мистецтвом називають майстерність людей, що створюють об'єкти, речі, які дарують естетичне задоволення.

В античні часи мистецтвом вважали ремесло, вміння людей дотримуватися чітко окреслених правил під час виготовлення різноманітних виробів.

Центральною категорією мистецтва в Стародавній Греції було прекрасне, яке давньогрецькі філософи співвідносили з довершеністю, чуттєвим задоволенням, благом. Так, Платон визначав мистецтво як наслідування світу чуттєвих речей, а не світу ідей (думок). Він доводив слабкість і недосконалість мистецтва на шляху до прекрасного. Крім того, у більшості видів мистецтв він взагалі не знаходив зв'язку з прекрасним (красою). Філософ вважав, що мистецтво має приносити моральну користь людині й сприяти утворенню досконалої держави [6]. Послідовник Платона – Арістотель вважав, що мистецтвом є людська діяльність, саме цим воно відрізняється від природи. На думку філософа, мета мистецтва полягає, з одного боку, у роботі митця (художника), а з іншого – у впливі творів мистецтва на людей. Завдання мистецтва він вбачав в імітації, або наслідуванні (із грец. – мімесіс) [1].

Філософи Нового часу активно працювали над утвердження сутності мистецтва. Г. Гегель відхилив усе, що перебувало поза мистецтвом. Він ототожнював його з художньою творчістю [2]. Подібною думки дотримувався й французький просвітитель Д. Дідро, котрий формою втілення та прояву краси (прекрасного) вважав мистецтво. Розглядаючи красу в реальній, незалежній від людини дійсності, філософ знаходив її у співвідношенні реальних предметів між собою [3].

Краса та мистецтво є провідними темами в працях німецьких філософів початку ХІХ ст.: Ф. Шіллера, Ф. Шеллінга, А. Шопенгауера.

Значний внесок у розвиток українського мистецтва ХVІІІ ст. зробив український філософ-просвітитель Г. Сковорода. Він висунув ідею взаємодії й спорідненості філософії та поезії, філософії і мистецтва, що стало наріжним принципом його теорії виховання гармонійної особистості [4]. У кінці ХХ ст. українські філософи-естети (О. Лановенко, І. Лисий, В. Мазепа, В. Михальов, В. Федорук, Н. Яранцева) на теоретичному рівні висвітлили питання естетичної сутності мистецтва, його пізнавальної функції, ролі мистецтва в духовному збагаченні людини, проблеми сприйняття художнього образу, специфіки й синтезу видів мистецтв.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Сочинения : в 4 т. / Аристотель; [ред. А. И. Доватур, Ф. Х. Кесиде; примеч. В. В. Бибикина]. – Москва : Мысль, 1983. – Т. 4. – 830 с.
2. Гегель Г. Эстетика : в 4 т. / Г. Гегель – Москва : Искусство, 1971. – Т. 3. – 621 с.
3. Дидро Д. Разрозненные мысли о живописи, архитектуре и поэзии, служащие продолжением «Салонов» / Д. Дидро [пер. Н. Жарковой] // Собр. соч. : в 10 т. – Москва : ОГИЗ (Гос. изд-во худ. литературы), 1946. – Т. 6. – С. 539–601.
4. Іваньо І. В. Філософія і стиль мислення Г. Сковороди. / І. В. Іваньо – Київ : Наук. думка, 1983. – 270 с.
5. Корінний М. М. Короткий енциклопедичний словник з культури / М. М. Корінний, В. Ф. Шевченко. – Київ : Україна, 2012. – 384 с.
6. Платон Избранные диалоги / Платон ; вступ. ст. и комм. В. Асмуса; [пер. с древнегреч.]. – Москва : Художественная литература, 1965. – 442 с.

Ю. А. Клименко

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕСПЕРАНТО-РУХУ В УКРАЇНІ В КІНЦІ ХІХ – СЕРЕДИНІ 30-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ

Есперанто – це міжнародна мова, носієм якої є група людей, об'єднаних духовною спільністю, що є культурним суб'єктом – носієм специфічної системи цінностей; це соціально-культурний феномен, універсальний засіб міжкультурного діалогу та людського взаєморозуміння в загальносвітовому масштабі. Його сутнісні властивості позанаціональні, вони базуються на культурній двомовності. Співтовариство есперантистів можна розглядати як соціальну базу цілком певної субкультури, оскільки мова й культура тісно взаємопов'язані.

Есперанто-рух являє собою соціально-педагогічну систему, основними елементами якої є люди – носії мови та її прихильники, добровільно об'єднані в організації, асоціації, союзи, клуби або інші види формувань (співтовариств) для досягнення певної мети, створення й популяризації своїх духовної та матеріальної культурної єдності, норм, цінностей, критеріїв.

Розвиток есперанто-руху визначаємо як об'єктивний процес, сутність якого полягає в закономірній, послідовній, цілеспрямованій зміні його стану і який характеризують кількісні та якісні показники соціально-педагогічного явища, яке у своєму розвитку проходить певні історико-педагогічні періоди й етапи – класичні сходинки, цикли за певними визначеними векторами: від простого до більш складного, від хаосу до порядку та навпаки, від яскраво вираженої лінгвістичної спрямованості до пропаганди міжнародної мови. У хронологічних межах дослідження – кінець ХІХ – середина 30-х років ХХ століття – на теренах України есперанто-рух пройшов шлях від соціально-культурологічної спрямованості в імперський період до засобу «класової боротьби» та інтернаціонального міжнародного спілкування в радянський період.